

Podatkowe skutki tworzenia rezerw na zobowiązania w rachunkowości

Lucyna Poniatowska*

Streszczenie: *Cel* – celem artykułu jest przedstawienie skutków podatkowych tworzenia rezerw na zobowiązania w rachunkowości. *Metodologia badania* – metodą badawczą zastosowaną w niniejszym opracowaniu jest analiza literatury przedmiotu oraz regulacji prawnych. *Wynik* – podejście rachunkowości i prawa podatkowego do rezerw jest zupełnie odmienne. Zgodnie z przepisami prawa bilansowego jednostki muszą tworzyć rezerwy, obowiązek ich *tworzenia* wynika także z nadrzędnych zasad rachunkowości, natomiast regulacje prawa podatkowego co do zasady nie uznają za koszty uzyskania przychodów rezerw tworzonych w rachunkowości. W praktyce rodzi to określone skutki podatkowe. *Oryginalność/Wartość* – konsekwencją tworzenia rezerw w rachunkowości jest powstawanie ujemnych różnic trwałych lub przejściowych w kosztach bilansowych i podatkowych. Efektem powstawania ujemnych różnic przejściowych jest konieczność ustalania aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

Słowa kluczowe: rezerwy na zobowiązania, prawo podatkowe, aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego, rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego

Wprowadzenie

W praktyce gospodarczej działalność jednostek gospodarczych regulowana jest przez różne przepisy prawa, do najważniejszych z nich z pewnością należą przepisy prawa bilansowego i prawa podatkowego. Regulacje tych dwóch dziedzin prawa są odrębne, autonomiczne i często rozbieżne. Z dwoistości prawa bilansowego i podatkowego wynikają określone konsekwencje podatkowe. Kategorią, która jest odmiennie traktowana w rachunkowości i prawie podatkowym są rezerwy na zobowiązania. Konieczność tworzenia rezerw na zobowiązania w rachunkowości wynika z wielu przyczyn m.in. prawa bilansowego. W prawie podatkowym rezerwy nie są uznawane za koszt podatkowy. Rodzi to w praktyce określone skutki podatkowe i ewidencyjno-rozliczeniowe.

Artykuł poświęcony jest podatkowym skutkom tworzenia rezerw w rachunkowości. Jego celem jest przedstawienie konsekwencji podatkowych tworzenia rezerw na zobowiązania. Zastosowaną metodą badawczą jest analiza literatury przedmiotu i regulacji prawnych rachunkowości.

* dr Lucyna Poniatowska, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Katedra Rachunkowości, ul Bogucicka 3, Katowice, e-mail: lucyna.poniatowska@ue.katowice.pl.

1. Podstawy tworzenia rezerw w rachunkowości

Rezerwy są nieodłącznym elementem systemu rachunkowości. W polskiej rachunkowości kategoria ta istniała od dawna, chociaż sposób jej rozumienia i księgowego ujęcia ulegał istotnym zmianom (Poniatowska 2013: 100). Aktualnie, w przepisach prawa bilansowego pojęcie rezerw zostało zawężone do kategorii zobowiązań, obcych źródeł finansowania. Stanowią one przyszłe, prawdopodobne zobowiązania jednostki. Obowiązek tworzenia rezerw w rachunkowości wynika z wielu przesłanek, z których najważniejsze to (Poniatowska 2010: 436):

- nadrzędne zasady rachunkowości oraz
- przepisy prawa bilansowego.

Podstawową przyczyną tworzenia rezerw w rachunkowości są formułowane przez teorię rachunkowości nadrzędne zasady rachunkowości. Zasady, z których bezpośrednio wynika konieczność tworzenia rezerw w systemie rachunkowości to:

- zasada ostrożności,
- zasada współmierności przychodów i kosztów oraz
- zasada memoriału.

Zasada ostrożności (ostrożnej wyceny), która w przeszłości łączona była z konserwatyzmem i pesymistycznym punktem widzenia w ocenie sytuacji majątkowej i finansowej, wiąże się z trzema następującymi aspektami (Hońko 2008: 52, 53):

- uwzględnieniem w księgach rachunkowych i sprawozdaniu finansowym niepewności i ryzyka,
- szacunkową wyceną aktywów i zobowiązań oraz
- selektywnym, niekonsekwentnym ujmowaniu przychodów i kosztów.

Efektom uwzględnienia w rachunkowości niepewności i ryzyka jest tworzenie rezerw na przewidywane ryzyko, potencjalne straty oraz skutki innych prawdopodobnych zdarzeń. Szacunkowa wycena aktywów i zobowiązań skutkuje uwzględnieniem zmniejszenia wartości aktywów i zwiększeniem wartości zobowiązań (Hońko 2008: 53). Celem kompletności ujęcia w sprawozdaniu finansowym wszystkich zobowiązań wykazuje się w nim także zobowiązania prawdopodobne o szacunkowej wartości. Natomiast selektywne ujmowanie przychodów i kosztów związane jest z uwzględnieniem w wyniku finansowym wyłącznie niewątpliwych przychodów przy równoczesnym ujmowaniu wszystkich kosztów, również tych, które są bardzo prawdopodobne. W konsekwencji stosowania zasady ostrożności rezerwy są tworzone na wszystkie zobowiązania, koszty i straty niezależnie od tego, czy ich kwota jest dokładnie znana czy też jest jak najlepiej oszacowana w świetle dostępnej informacji (Poniatowska 2010: 436).

Dla zapewnienia poprawności ustalenia wyniku finansowego stosuje się w rachunkowości zasadę współmierności przychodów i kosztów, która obliguje do rozliczania przychodów i odpowiadających im kosztów w czasie. Przejawem praktycznego zastosowania tej zasady są pozycje kosztów rozliczanych w czasie, co umożliwia przypisanie poniesionych kosztów do okresów, których dotyczą, jak również tworzenia rezerw na koszty. W myśl zasady współmierności przychodów i kosztów na wynik finansowy danego okresu sprawozdawczego wpływają osiągnięte w tym okresie przychody oraz koszty związane z ich uzyskaniem, to znaczy współmierne do wysokości przychodów (Głębocka 2005: 29).

Rezerwy tworzone w rachunkowości są kategorią memoriałową i są efektem stosowania zasady memoriałowej. Zgodnie z tą zasadą jednostka powinna m.in. ujmować w swoich księgach rachunkowych prawdopodobne, szacunkowe wielkości ewentualnych strat czy

kosztów mogących wystąpić w przyszłości, a mających związek z aktualnie prowadzoną przez jednostkę gospodarczą działalnością. Te potencjalne obciążenia mające charakter zabezpieczeń to rezerwy na przewidywane koszty i straty. Innym aspektem wynikającym z realizacji zasady memoriałowej jest konieczność „doszacowania” kosztów działalności, czyli dokonywanie biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów.

Obowiązek tworzenia rezerw przez jednostki gospodarcze prowadzące księgi rachunkowe wynika także z przepisów prawa bilansowego, które stanowi ogół norm prawnych regulujących podstawowe zasady prowadzenia rachunkowości przez jednostki gospodarcze, będące podmiotami rachunkowości (Olchowicz 2011: 15). Prawo bilansowe podporządkowane jest koncepcji wiernego i rzetelnego obrazu i opiera się na nadrzędnych zasadach rachunkowości (Walińska 2003: 11).

Celem prawa bilansowego jest kreowanie prawdziwego ekonomicznie obrazu jednostki przez rzeczywiste odzwierciedlenie faktów gospodarczych, dotyczących zwłaszcza ponoszonych kosztów i przychodów (Olchowicz 2011: 52). Ramy polskiego prawa bilansowego wyznaczają, wzorowana na zapisach Dyrektyw Unii Europejskiej i Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości oraz Krajowe Standardy Rachunkowości (KRS).

W regulacjach prawa bilansowego zarówno polskiego jak i międzynarodowego, rezerwy definiowane są jako zobowiązania, których termin wymagalności lub kwota nie są pewne. Według ustawy o rachunkowości i KSR 6 „Rezerwy, bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów, zobowiązania warunkowe” kategoria ta obejmuje dwa rodzaje rezerw na zobowiązania tzw. klasyczne rezerwy na zobowiązania określone w art. 35d ustawy o rachunkowości, nazywane przez ustawę rezerwami oraz bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów będące rezerwami o których mowa w art. 39, ust. 2, pkt 2 ustawy.

Kryterium uznawania rezerw i biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów będących rezerwami jest rodzaj działalności, z którym związane jest zdarzenie obligujące. Bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów to rezerwy związane bezpośrednio z działalnością operacyjną, a więc z wytwarzaniem, sprzedażą, a także ogólnym zarządkiem, natomiast klasyczne rezerwy na zobowiązania wynikają ze zdarzeń związanych pośrednio z działalnością operacyjną, z operacjami finansowymi oraz z innym ryzykiem niż ogólne ryzyko prowadzenia działalności operacyjnej (KSR 6 pkt 2.3). Rozróżnienie tych dwóch grup rodzajowych rezerw ma też swoje odzwierciedlenie w sposobie ich tworzenia i rozwiązywania. Zgodnie z regulacjami ustawy o rachunkowości rezerwy tworzy się w ciężar pozostałych kosztów operacyjnych, kosztów finansowych i strat nadzwyczajnych, natomiast dokonywanie biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów będących rezerwami powoduje zwiększenie kosztów podstawowej działalności operacyjnej.

Rozwiązanie części lub całości niewykorzystanej rezerwy w przypadku zmniejszenia lub ustania ryzyka uzasadniającego jej tworzenie, na dzień na który okazała się zbędna zwiększa odpowiednio pozostałe przychody operacyjne, przychody finansowe, zyski nadzwyczajne (Ustawa z dnia 29 września 1994...: art. 7, ust. 1, pkt 5 i ust. 2). Niewykorzystanie biernego rozliczenia międzyokresowego kosztów w przypadku zmniejszenia lub ustania ryzyka uzasadniającego jego dokonanie polega z kolei na zmniejszeniu kosztów działalności operacyjnej (KSR 6 pkt 3.8).

Konieczność tworzenia rezerw oraz dokonywania biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów będących rezerwami wynika z przepisów prawa bilansowego w myśl których:

- w wyniku finansowym bez względu na jego wysokość, należy uwzględnić rezerwy na znane jednostce ryzyko, grożące straty oraz skutki innych zdarzeń, także wtedy, gdy zostaną one ujawnione między dniem bilansowym a dniem, w którym rzeczywiście następuje zamknięcie ksiąg rachunkowych (Ustawa z dnia 29 września 1994...: art. 7, ust. 1, pkt 5 i ust. 2),
- w księgach rachunkowych jednostki należy ująć wszystkie osiągnięte, przypadające na jej rzecz przychody i obciążające ją koszty związane z tymi przychodami dotyczącego danego roku obrotowego, niezależnie od terminu ich zapłaty, a dla zapewnienia współmierności przychodów i związanych z nimi kosztów do aktywów lub pasywów danego okresu sprawozdawczego zaliczane będą koszty lub przychody dotyczące przyszłych okresów oraz przypadające na ten okres sprawozdawczy koszty, które jeszcze nie zostały poniesione (Ustawa z dnia 29 września 1994...: art. 6, ust. 1 i 2),
- określając zasady (politykę) rachunkowości należy zapewnić wyodrębnienie w rachunkowości wszystkich zdarzeń istotnych do oceny sytuacji majątkowej, finansowej oraz wyniku finansowego jednostki, przy zachowaniu zasady ostrożności (Ustawa z dnia 29 września 1994...: art. 8, ust. 1).

Obowiązek tworzenia rezerw określają także regulacje międzynarodowego prawa bilansowego. Rezerwom na zobowiązania poświęcony jest odrębny MSR 37 „Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe” natomiast zapisy Dyrektywy 2013/34/UE nakazują ująć w sprawozdaniu finansowym wszystkie zobowiązania powstałe w trakcie danego lub poprzedniego roku obrotowego, nawet jeśli informacje o takich zobowiązaniach zostaną uzyskane dopiero w okresie między dniem bilansowym a dniem sporządzenia bilansu (Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/34/UE z dnia 26 czerwca 2013...: art. 16; Gos, Hońko 2014: 42).

2. Rezerwy na zobowiązania w regulacjach prawa podatkowego

Tworzone w rachunkowości rezerwy są kategorią wynikową i jako kategoria wynikowa, koszt w momencie utworzenia bądź przychód w momencie rozwiązania na skutek niewykorzystania, są także przedmiotem uregulowań prawa podatkowego. Prawo podatkowe, rozumiane jako ogół norm prawnych określających ustalanie i pobieranie podatków (Martyniuk 2014: 37), podchodzi do kategorii rezerw zupełnie odmiennie niż prawo bilansowe. Różnice w sposobie traktowania rezerw przez te dwa obligatoryjne dla większości jednostek obszary prawa wynikają przede wszystkim z odmienności ich roli, celów, funkcji oraz przyjętych zasad. Stosowanie przez jednostkę prawa bilansowego ma prowadzić przede wszystkim do zaprezentowania rzetelnego i prawdziwego obrazu jej sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego w sprawozdaniu finansowym. Natomiast prawo podatkowe będące częścią budżetowego prawa dochodowego, koncentruje się na realizacji podstawowego celu organów fiskalnych, jakim jest dostarczaniu dochodów budżetowi państwa. Jest ono narzędziem realizacji polityki podatkowej państwa i ma zabezpieczyć wpływy budżetowe (Gut 2010: 268). Źródłami obowiązującego w Polsce prawa podatkowego są przede wszystkim konstytucja, ustawy podatkowe, ratyfikowane umowy międzynarodowe. Funkcjonujący w Polsce system podatkowy i przyjęte zasady podatkowe, w przeciwieństwie do systemu i zasad rachunkowości, które są obiektywne, trwałe i ponadczasowe, charakteryzują się znaczną zmiennością i uzależnieniem od stanu budżetu pań-

stwa i aktualnej polityki podatkowej. Prawa podatkowe i prawo bilansowe są odrębnymi i autonomicznymi dziedzinami prawa regulującymi działalność jednostek. Pomimo niezależności tych praw, ich regulacje wzajemnie się przenikają (Gut 2010: 268). Zgodnie bowiem z przyjętym modelem funkcjonowania prawa podatkowego jego przepisy nie wymagają od jednostek prowadzących księgi rachunkowe odrębnego prowadzenia ksiąg podatkowych. Rachunkowość stanowi tu bazę informacyjną dla rozliczeń podatkowych, jednak system podatkowy realizując politykę podatkową państwa ingeruje w przyjęte przez rachunkowość zasady. W myśl ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, podatnicy zobowiązani są do prowadzenia ewidencji rachunkowej zgodnie z odrębnymi przepisami tj. ustawą o rachunkowości w sposób zapewniający ustalenie wysokości dochodu, podstawy opodatkowania i wysokości należnego podatku za rok podatkowy, natomiast przy kwalifikacji przychodów i kosztów dla celów podatkowych należy kierować się wyłącznie przepisami prawa podatkowego (Ustawa z dnia 15 lutego 1992...: art. 15.4; Gut 2010: 268). Rozbieżności pomiędzy prawem bilansowym i podatkowym są istotnym problemem dla jednostek prowadzących działalność gospodarczą, szczególnie w obszarze podatku dochodowego od osób prawnych (Gut 2010: 262). Definiowanie przychodów i kosztów ich uzyskania w prawie podatkowym nie jest zbieżne z rozumieniem tych kategorii w prawie bilansowym, co jest szczególnie zauważalne w kwestii rezerw tworzonych w rachunkowości.

Podejście prawa podatkowego do zagadnienia rezerw na zobowiązania i biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów jest restrykcyjne. W regulacjach podatkowych co do zasady nie uważa się za podatkowe koszty uzyskania przychodów rezerw tworzonych w rachunkowości. Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych, która określa podatkowe przychody i koszty oraz sposób ustalenia dochodu, stanowi, że rezerw nie uważa się za koszt uzyskania przychodów, jeżeli obowiązek ich tworzenia w ciężar kosztów nie wynika z innych ustaw, jednak nie są kosztem uzyskania przychodów rezerwy utworzone zgodnie z ustawą o rachunkowości (Ustawa z dnia 15 lutego 1994...: art. 16, ust. 1, pkt 27).

Przyczyna nieuznawania rezerw dla celów podatkowych tkwi głównie w odmienności zasad prawa podatkowego (Kamela-Sowińska 2010: 133). Zasada ostrożności, która jest podstawą tworzenia rezerw w rachunkowości jest obca prawu podatkowemu i jest negowana przez to prawo (Olchowicz 2011: 441; Kamela-Sowińska 2010: 133). Aby koszty księgowo mogły być uznane za koszty podatkowe muszą to być koszty poniesione w celu osiągnięcia przychodu lub zachowania albo zabezpieczenia źródła przychodów i nie mogą być wymienione jako nie stanowiące kosztów uzyskania przychodów.

Inne jest także podejście ustaw podatkowych do zasady memoriałowej i współmierności przychodów i kosztów. Zgodnie z ustawą o podatku dochodowym koszty i przychody ujmowane są memoriałowo lub kasowo w zależności od ich rodzaju.

Z przepisów ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych wynika także, że za dzień poniesienia kosztu uzyskania przychodów, uważa się dzień, na który ujęto (zaksięgowano) koszt w księgach rachunkowych na podstawie otrzymanej faktury lub rachunku, albo dzień, na który ujęto koszt na podstawie innego dowodu w przypadku braku faktury czy rachunku, z wyjątkiem sytuacji gdy dotyczyłoby to ujętych jako koszty rezerw albo biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów. Oznacza to, że z punktu widzenia regulacji podatkowych nie ma możliwości tworzenia rezerw i dokonywania biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów w ciężar kosztów podatkowych. W przypadku kosztów, które nie zostały jeszcze przez podatnika poniesione w danym roku podatkowym są one potrącane tylko wówczas, gdy spełnione są wszystkie z następujących warunków (Ustawa z dnia 15 lutego 1992...: art. 15.4; Kamela-Sowińska 2010: 133):

- odnoszą się do przychodów danego roku podatkowego, zostały zarachowane,
- są określone co do rodzaju i kwoty oraz
- pozycji tych nie ujęto na liście wyłączeń z kosztów uzyskania przychodu.

Warunków tych nie spełniają zarówno klasyczne rezerwy na zobowiązania jak i bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów będące rezerwami.

Przepisy podatkowe nie uznają też za koszt niewypłaconych świadczeń pracowniczych, co eliminuje z możliwości zakwalifikowania w koszty podatkowe rezerw z tytułu odpraw emerytalnych czy nagród jubileuszowych.

Zachowawcze podejście prawa podatkowego do kategorii rezerw wynika z także z faktu, iż stanowią one szacunkowy koszt (Mroczkiewicz 2014: 154).

Nieuznawanie rezerw tworzonych w rachunkowości za koszt podatkowy powoduje również, że nie są przychodem podatkowym kwoty rozwiązanych rezerw na skutek ich niewykorzystania.

3. Konsekwencje podatkowe tworzenia rezerw

Z odmiennego podejścia do kategorii rezerw prawa bilansowego i prawa podatkowego wynikają określone konsekwencje ewidencyjno-rozliczeniowe. Księgowe rezerwy na zobowiązania nie stanowią kosztu podatkowego w momencie ich utworzenia, nie są także przychodem podatkowym niewykorzystane rezerwy, jednak niektóre rezerwy mogą stać się kosztem podatkowym w przyszłości, w momencie poniesienia wydatku związanego z utworzoną rezerwą. Dlatego istotne jest rozróżnienie rezerw, które w przyszłości zostaną uznane za koszt podatkowy od tych rezerw, które nigdy kosztem uzyskania przychodu w myśl prawa podatkowego nie będą. Jest to ważne z punktu widzenia powstania określonych konsekwencji podatkowych. Ogólnie ze względu na skutki podatkowe rezerwy na zobowiązania tworzone w rachunkowości można podzielić na dwie następujące grupy:

- rezerwy neutralne podatkowo,
- rezerwy wywołujące określone skutki podatkowe.

Podział rezerw z punktu widzenia skutków podatkowych i przykłady rezerw zaliczanych do poszczególnych grup prezentuje rysunek 1.

Rysunek 1. Podział rezerw ze względu na skutki podatkowe

Źródło: opracowanie własne.

Rezerwy neutralne podatkowe są to rezerwy, których tworzenie, wykorzystanie czy rozwiązanie nie wywiera wpływu na podatkową podstawę opodatkowania, gdyż nigdy nie będą one uznane za koszt lub przychód podatkowy. Przy ustalaniu dochodu do opodatkowania ich wartość koryguje wynik finansowy brutto. Powodują one powstawanie różnic trwałych pomiędzy kosztami i przychodami uznawanymi przez prawo bilansowe i podatkowe. Utworzenie tego rodzaju rezerw na zobowiązania skutkuje pojawieniem się ujemnych różnic trwałych w kosztach (koszt w rachunkowości niestanowiący kosztu podatkowego), natomiast ich rozwiązanie na skutek niewykorzystania powoduje powstanie dodatnich różnic trwałych w przychodach (przychód w rachunkowości, który nie jest przychodem podatkowym). Przykładem rezerw powodujących powstawanie różnic trwałych (neutralnych podatkowo) są rezerwy na przyszłe kary, odszkodowani, rezerwy z tytułu poręczeń i gwarancji.

Do grupy rezerwy wywołujących określone skutki podatkowe zalicza się rezerwy, które w przyszłości w momencie realizacji (poniesienia wydatku) zostaną uznane za koszt podatkowy. Rezerwy te są powodem wystąpienia ujemnych różnic przejściowych pomiędzy wartością bilansową aktywów i pasywów. Od ujemnych różnic przejściowych jednostki, mające obowiązek poddania swojego sprawozdania finansowego badaniu przez biegłego rewidenta ustalają aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Aktywa te wycenia się w wysokości kwoty przewidzianej w przyszłości do odliczenia od podatku dochodowego. Jako część odroczonego podatku dochodowego aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego powodują pomniejszenie obowiązkowych obciążeń wyniku finansowego i w efekcie zwiększenie wyniku finansowego netto.

W myśl ustawy o rachunkowości jednostkami, które mają obowiązek ustalania aktywów i tworzenia rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego są jednostki podlegające obowiązkowi badania swojego rocznego sprawozdania finansowego tj. (Ustawa z dnia 29 września 1994...: art. 64, ust. 1):

- a) banki, zakłady ubezpieczeń, zakłady reasekuracji oraz spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe;
- b) jednostki działające na podstawie przepisów o obrocie papierami wartościowymi oraz przepisów o funduszach inwestycyjnych oraz jednostki działające na podstawie przepisów o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych;
- c) spółki akcyjne, z wyjątkiem spółek będących na dzień bilansowy w organizacji;
- d) pozostałe jednostki, które w poprzedzającym roku obrotowym, za który sporządzono sprawozdania finansowe, spełniły co najmniej dwa z następujących warunków:
 - średnioroczne zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty stanowiło co najmniej 50 osób,
 - suma aktywów bilansu na koniec roku obrotowego wyniosła równowartość w walucie polskiej co najmniej 2 500 000 euro,
 - przychody netto ze sprzedaży towarów i produktów, a także operacji finansowych za rok obrotowy wyniosły równowartość w walucie polskiej co najmniej 5 000 000 euro.

Przykładem rezerw na zobowiązania powodujących powstawanie ujemnych różnic przejściowych od których ustala się obligatoryjnie lub fakultatywnie aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego są rezerwy na świadczenia pracownicze tj. odprawy emerytalne czy nagrody jubileuszowe, rezerwy na naprawy gwarancyjne, rezerwy na restrukturyzację jeżeli tytułem ich tworzenia jest np. przyszłe zobowiązanie z tytułu odpraw dla zwalnianych pracowników.

Z podatkowymi aspektami tworzenia rezerw w rachunkowości związana jest także rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Jest ona tworzona w związku występowaniem dodatnich różnic przejściowych pomiędzy wartością bilansową i podatkową aktywów i pasywów w wysokości kwoty podatku dochodowego wymagającego w przyszłości zapłaty. Jako część odroczonego składająca się na podatek dochodowy powoduje jego zwiększenie.

Uwagi końcowe

Podejście rachunkowości i prawa podatkowego do kategorii rezerw na zobowiązania jest zupełnie odmienne. W rachunkowości obowiązek tworzenia rezerw w postaci klasycznych rezerw na zobowiązania czy też biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów będących rezerwami wynika bezpośrednio z nadrzędnych zasad rachunkowości i przepisów prawa bilansowego. Ponieważ rezerwy stanowią koszt w momencie utworzenia są one także przedmiotem regulacji podatkowych. Prawo podatkowe co do zasady nie uznaje rezerw tworzonych w rachunkowości za koszt podatkowy. W świetle przepisów ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, nie są bowiem kosztem uzyskania przychodów rezerwy utworzone zgodnie z ustawą o rachunkowości, inne niż określone w ustawie podatkowej jako taki koszt. Rodzi to w praktyce określone konsekwencje podatkowe. Z punktu widzenia skutków podatkowych rezerwy mogą powodować powstawanie różnic trwałych pomiędzy wynikiem finansowym brutto a wynikiem podatkowym lub różnic przejściowych pomiędzy wartością bilansową i podatkową aktywów i pasywów.

Jeżeli w wartości bilansowej rezerwy zawarte są kwoty, które w przyszłości zmniejszą podstawę opodatkowania, to w związku z obsługą lub rozliczeniem zobowiązania nastąpi zmniejszenie podstawy opodatkowania w przyszłości, wynikające z przeszłych zdarzeń. Tworzenie takich rezerw skutkuje powstaniem ujemnych różnic przejściowych w związku z którymi w jednostkach będących podatnikami podatku dochodowego od osób prawnych może wystąpić obowiązek ustalenia aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

Rezerwą, która również wiąże się z kwestiami podatkowymi w rachunkowości jest rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego, tworzona od dodatnich różnic przejściowych w wysokości kwoty podatku dochodowego, wymagającego w przyszłości zapłaty. Powoduje ona zwiększenie podatku dochodowego wykazywanego w rachunku zysków i strat.

Literatura

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/34/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie rocznych sprawozdań finansowych, skonsolidowanych sprawozdań finansowych i powiązanych sprawozdań niektórych rodzajów jednostek, zmieniająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/43/WE oraz uchylająca dyrektywę Rady 78/660/EWG i 83/349/EWG, Dz. Urz. UE L 2013, nr 182/19, z późn. zm.
- Gut P. (2010), *Prawo bilansowe a prawo podatkowe*, w: *Zawansowana rachunkowość finansowa – wybrane zagadnienia*, red. A. Kamela-Sowińska, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlu i Rachunkowości, Poznań.
- Głębocka M. (2005), *Istota i cechy sprawozdawczości finansowej*, w: *Sprawozdawczość i analiza finansowa przedsiębiorstwa*, red. H. Buk, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice.
- Gos W., Hońko S. (2008), *Reaktywacja zasady ostrożnej wyceny*, w: *Teoria i historia rachunkowości*, red. A. Kamela-Sowińska, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Poznań.
- Hońko S. (2008), *Koncepcja ostrożnej wyceny w rachunkowości*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.

- Kamela-Sowińska A. (2010), *Rezerwy*, w: *Zawansowana rachunkowość finansowa – wybrane zagadnienia*, red. A. Kamela-Sowińska, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlu i Rachunkowości, Poznań.
- Martyniuk T. (2014), *Prawo bilansowe a prawo podatkowe*, w: *Rachunkowość w rozliczeniach podatkowych*, red. T. Martyniuk, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Mroczkiewicz A. (2014), *Rezerwy i bierne rozliczenia międzyokresowe w prawie bilansowym i podatkowym*, w: *Rachunkowość w rozliczeniach podatkowych*, red. T. Martyniuk, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Olchowicz I. (2011), *Rachunkowość podatkowa*, Difin, Warszawa.
- Poniatowska L. (2013), *Rezerwy – ewolucja podejścia i perspektywy zmian*, w: *Przyszłość rachunkowości i sprawozdawczości – założenia, zasady, definicje. Kierunki zmian prawa bilansowego w Polsce*, red. Z. Luty, A. Łakomiak, A. Mazur, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 313, Wrocław.
- Poniatowska L. (2010), *Rezerwy*, w: *Rachunkowość finansowa*, red. Z. Messner, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, t.j. DzU 2013, poz. 330, z późn. zm.
- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, t.j. DzU 2011, nr 74, poz.397, z późn. zm.
- Walińska E. (2003), *Rachunkowość podatków odroczonych*, Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa.

TAX EFFECTS OF CREATION PROVISIONS FOR LIABILITIES IN ACCOUNTING

Abstract: *Purpose* – the purpose of this article is to present the tax consequences of creation provisions for liabilities in the accounting. *Design/Methodology/Approach* – the method of critical analysis of literature and the accounting regulations were used to prepare this article. *Findings* – the approach of accounting law and tax law to provisions for liabilities is quite different. In accounting units have to creation provisions for liabilities, the tax law regulations do not recognize the provisions for liabilities as a tax cost. In practice, this causes certain tax consequences. *Originality/Value* – the consequence of creation provisions are the permanent and temporary differences and the need to create assets for deferred tax.

Keywords: provisions for liabilities, tax law, assets for deferred tax, provision for deferred tax

Cytowanie

- Poniatowska P. (2015), *Podatkowe skutki tworzenia rezerw na zobowiązania w rachunkowości*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 873, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 77, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, s. 159–167; www.wneiz.pl/frfu.

